

Mødet mellem Knud Henriksen Gyldenstjerne og William Shakespeare

- et supplement til artiklen i Han Herred Bogen 2007

Af Else Pedersen

En historisk rejse for at klarlægge forbindelsen fra herregården Aagaard i Han Herred og Nørre Wosborg i Vestjylland til William Shakespeares brug af navnene Gyldenstjerne og Rosenkrantz i det berømte drama "Hamlet"

Indledning

I min ungdom arbejdede jeg et par år i det sydlige England. På mine fridage besøgte jeg ofte de engelske historiske steder. Ét af mine mange yndlingssteder var bl.a. Shakespeares dejlige hus i Stratford -on-Avon. Den yndige have, det smukke hus og ikke mindst monterne i huset med diverse genstande og kildemateriale tiltrak mig i en grad, så jeg måtte besøge stedet indtil flere gange.

Da jeg opholdt mig i England, måtte jeg selvfølgelig se Shakespeares drama "Hamlet" i London. Her oplevede jeg jo, at Shakespeares hensigt var at "pakke" dramaet ind i aktuelle nordiske forhold, hvormed han kunne begejstre publikum, hvilket jo gav en særlig glans over begivenhederne. Det hører jo med til dramatikerens håndværk.

Men hvorfor anvendte Shakespeare de danske adelsnavne Gyldenstjerne og Rosenkrantz, som for englænderne er uudtalelige navne?

En tanke blev født i min bevidsthed: Var der overhovedet nogen, som havde beskæftiget sig med denne tanke før? Men der skulle gå adskillige år, før jeg fik tid til at beskæftige mig grundigt med sagen.

I min søgning fandt jeg bl.a. et skrift om Karen Gyldenstjerne, hvor det fremgår, at der har været en forbindelse via mormoren til hovedgården Aagaard ved Fjerritslev og Nørre Vosborg ved Vemb. Kunne det tænkes, at én af Gyldenstjerne fra Aagaard havde hørt om sagnet om Hamlets grav ved Rammedige? Kunne det måske være nøglen til en forklaring på, hvorfor Shakespeare anvendte disse navne? Og i så fald, hvordan og hvorfor var navnene Gyldenstjerne og Rosenkrantz opstået i Shakespeares univers? Og hvilke familiemedlemmer kunne det så være?

Jeg er hverken forfatter eller historiker, blot en meget tilfreds pensionist, som nyder at have tid til at læse og ikke mindst nyder at have tid til at gå i dybden med det enorme kildemateriale, som findes her i Danmark.

Kan min søgning eventuelt være med til at løse gåden om, hvorfor Shakespeare benyttede de danske navne i det store drama Hamlet fra ca. 1601, er det fint. Jeg har via et spændende kildemateriale samt nogle få konspirationsteorier forsøgt at give et bud på mysteriet – om det er lykkedes, vil jeg overlade til andre at vurdere.

Historisk baggrund

Omkring år 1500 var middelalderen i Europa ved at være forbi. Økonomiske, politiske og sociale magtforhold ændredes rundt omkring såvel i Danmark som i hele Europa. Forholdet mellem kongemagten og adelen blev forbedret.

I 1572 blev Frederik den Anden (1534 -1588) gift med Sofie af Mecklenburg (1557-1631.) Sammen fik de bl.a. datteren Anna (1574 - 1619).

Holger Rosenkrantz (1517 -1575) var Jyllands statholder og rigsråd og således én af rigets fornemste og mest indflydelsesrige mænd. Han var

desuden fra sin tidligste ungdom kongens bedste ven blandt rigets adel. Han og hans kone Karen Gyldenstjerne (1544 -1615) ejede godset Rosenvold ved Vejle. I juli 1570 fik parret en søn, som fik navnet Frederik (1570-1602). Døbshøjtideligheden blev foretaget af biskoppen i Århus og fandt sted 2. september samme år. Fru Karen Gyldenstjerne bar selv barnet, og blandt fadderne var selveste kong Frederik den Anden. Kongens nærværelse ved Frederik Rosenkrantz' dåb var noget mere end en personlig forsoning med Danmarks adel.

Den lille kønne prinsesse Anna og Frederik var jævnaldrende og havde som børn stor glæde af hinanden. Anna blev gift med James den Sjette (1566-1625) af Skotland (senere fra 1603 James den Første af England). Det hed sig, at James ikke alene havde lyst til en køn, livsglad dronning, men også stor hang til druk.

Den ellers så lærde Frederik Rosenkrantz til Rosenvold havde nu heller ikke opført sig alt for godt, idet han havde overtrådt det sjette bud – men var dog blevet benådet. Den danske dronning var blevet enke som 30-årig og havde stor tillid til den unge Frederik til Rosenvold. Dronningen var bekymret på sin datters vegne, og hun betroede sig til Frederik, som lovede, at han nok skulle rejse til Skotland og besøge den unge dronning ”Anne of Denmark”. Frederik lovede at rejse til Skotland, hvis han måtte tage sin fætter Knud Henriksen Gyldenstjerne (1571 -1627) fra Aagaard i Han Herred med.

Rejsen til Skotland og besøget hos dronning ”Anne of Denmark”

I 1592 rejste Frederik Rosenkrantz og Knud Gyldenstjerne med Mogens Ulfeld, som nu var vendt hjem fra Malteserne og var indtrådt i den danske flåde. Knud ønskede at se Edinburgh, hvor hans far havde været med til kroningen af James. På rejsen blev Frederik undervist i engelsk. Knud derimod mente nok, at han kunne klare sig med jysk. Ombord havde han talt med personalet, som talte skotsk, og

det gik fint med at kommunikere. Frederik advarede ham og mindede ham om, at de også skulle en tur til Oxford og London – og dér forstod de næppe jysk!

Dronning ”Anne of Denmark”, der ikke var fyldt 20 år, var lige så smilende og frisk, som dengang Frederik sidst så hende på Kronborg. Dronning Anne talte fortroligt med Frederik. Og Frederik kunne ved selvsyn se, hvordan Anne havde det. Den unge dronning havde ikke truffet Knud Gyldenstjerne før, så han blev overladt til de jyske piger – det havde Knud ikke noget imod.

De to junkere rejser mod Oxford

Efter opholdet hos kongeparret i Skotland rejste de to junkere mod Oxford og fik følgeskab af Robert Carey. Nået frem til Hull fik de besked om, at dronningen (Elizabeth den Første) og hele hoffet ville komme til Oxford og deltage i en stor højtidelighed, der skulle afholdes ved universitetet.

Da de unge junkere nåede til Oxford, var det tydeligt at mærke, at der var noget i gære i byen. Vagterne ved byportene var forstærket med regulære tropper. Det var heldigt, at de to unge havde følgeskab af Robert Carey, for hans slægtning Jarlen af Huntigdon var som dronningens fætter en betydelig mand i riget. Carey hjalp dem inden for murene, men husly måtte de selv finde. Carey havde travlt med at aflevere et budskab fra kong James til dronningen.

Heldigvis havde Frederik selv en hilsen med fra Danmark. Han havde en gave med fra Tycho Brahe til en professor Long fra Oxford. Professor Long skulle oprindeligt have en lord boende, men på grund af sygdom havde lorden meldt afbud til festlighederne. Der var både hjerterum og husrum hos professor Long og hans familie i ”Brazen Nose”, som villaen hed. Frederik diskuterede samfundsforhold,

naturvidenskab, teologi, poesi og fortællekunst med værten. I begyndelsen foregik samtalen på latin, senere gik de over til engelsk.

Oxford Universitet fik sin nye kansler. Den store dag oprandt, da ”jomfrudronningen” skulle modtage universitets hyldest i den pragtfulde ”Christ Church College”. Det var Lord Stranger Trup, Londons bedste skuespillere, som denne gang skulle spille for dronningen. Lord Strange var lige blevet udnævnt til Jarl af Derby, og hans trup talte kunstnere som Alleyn, Kemp, Pope, Heminges, Philips og Brian, af hvilke flere havde spillet for det danske hof på Kronborg få år tidligere. Til truppen hørte en ung, ukendt mand fra Stratford-upon-Avon, der havde vist evner som arrangør og bearbejder af skuespil – mellem kammerater kaldet ”Will”.

For ganske nylig havde han i samarbejde med den højt begavede akademiske digter Christoffer Marlowe skrevet et nationalt skuespil på grund af Halls Krønike om Henrik den Sjette, der med sædvanligt sceneheld var blevet opført af Lord Stranges Trup. Den samme ”Will” var kun en beskedent mand på 28 år, flittig og påpasselig og værdifuld for sin trup. Af den store offentlighed var hans navn ganske ukendt, og i den prægtige skare var han blot en grå krage.

Frederik var til stede som Jarlen af Southamptons gæst, og Knud holdt sig tæt op ad ham.

Til denne fest havde Knud spist alt for meget, så både hans bukser og strømper strammede meget. Han havde hørt, at alle skulle knæle for dronningen, så han var bange for, at både strømper, og bukser revnede, så Englands dronning med rigets adel fik en Gyldenstjernes bare bag at se. Frederik lo: ”Lad os håbe, Knud, at bukserne holder!” Med dette fromme ønske gik de til festen. Lad det være sagt straks: Bukserne holdt!

Efter talerne gav dronningen kur. Da hun nærmede sig det sted, hvor Frederik stod ved siden af Jarlen af Southampton, knælede de begge.

Dronningen spurgte jarlen, hvem den fremmede var – hun havde glemt de bemærkninger, som var faldet tidligere. Southampton nævnede Frederiks navn. En gudsøn af Danmarks afdøde konge, søn af dette riges marsk og en legekammerat af dronning Anne af Skotland.

Dronningen betragtede Frederik nøje. ”I kommer fra Danmark,” sagde hun, ”og I har lagt vejen over Edinburgh. Når I får lejlighed, kan I berette mig nyt om min kære fætter James og hans ”barnedronning”.

På latin svarede Frederik: ”Hans Majestæt kong James og hans dronning har pålagt mig mundtlig at overbringe Eders Majestæt højstsammes hjerteligste hilsner påmindelse af al den venlighed, Eders Majestæt altid har vist dem, i håb om at være i stand til at gengælde samme.”

De talte videre, og til sidst sagde dronningen til den stadig knælende Southampton: ”Jeres ven behager mig. I kan føre ham ind ved vort hof i London.” Højtideligheden endte med, at dronningen forlod hallen. Knud og Frederik fulgtes ad h jem.

Festen varede i tre dage. Følget spredtes, men dronningen havde besluttet sig for at rejse rundt til de store slotte og herregårde. Jarlen af Southampton og de to danske venner fulgte med på turen. Frederik modtog dette som tegn på dronningens velvilje med glæde. Knud brummede lidt. Så sagde han: ”Det lader til, at vi begge er dumpet ned i smørhullet på grøden. Jeg får bestille mig et par pludderbukser med plads til tre par lår. Man må jo tude med de ulve, man er iblandt!”

Dronningen var en ivrig jæger. Hun var fortrolig med hjortens færden i skoven og forstod at vurdere hundenes evner. Hornsignalet lød, jagten var begyndt. Gæsterne var samlet om den kvindelige jæger – der

var rejst telte, kokkedrengene havde travlt, og kældersvendene bar kander ind, fyldt med vin.

Knud Gyldenstjerne puffede sin fætter i siden: ”Det kan man jo også kalde en slags jagt. Jeg personligt foretrækker min hund og min bøsse ude i Vildmosen.”

Efter måltidet kaldte dronningen på Frederik. Hun sad på en græskant i sin jævne jægerdragt og bød ham med en håndbevægelse tage plads ved siden af sig. De talte engelsk: ”Nå, unge ætling af de danske vikinger,” sagde hun, ”lad mig så høre jeres navn. Jeg har endnu ikke opfattet det.”

”Frederik Rosenkrantz,” svarede han og gjorde sig umage for at udtale navnet rigtigt . Nu talte de om, hvordan det gik i Skotland osv. På et tidspunkt nikkede dronningen venligt til Frederik: ”I behager mig, min gode Rossecraft – var det jeres navn?”

”Rosenkrantz,” rettede Frederik, ”et minde fra papismen, som nu er udryddet hos os.

”Rosenkrans,” gentog dronningen, ”og den lille prop, der ledsager jer, ham der står dér og måber på vort bridget, hvad hedder han?”

”Knud, det er Canutus Gyldenstjerne,” var svaret.

”Åh,” sagde dronningen, ”Rosenkrantz and the gentle Guilderstone ... det lyder ganske pænt i et vers.”

Dagene var til ende. Dronningen og hendes hof drog videre på gæsteri, og Southampton fulgte sine danske venner til London.

Jarlen af Southampton boede i ”Drury House”, en herregård med eget hof, der indbefattede mere end 100 tjenestefolk. Her blev de to danske

herremænd behandlet som æresgæster. Jarlen havde fattet et særligt venskab med Frederik. Den fire år yngre Knud Gyldenstjerne morede sig gevaldigt, her var der ridehal og fægtesal og ikke mindst jarlens enorme store bibliotek.

Pesten, som havde hærget i London hele efteråret, var stilnet af. Paladserne var fulde af højadel. Sir Walter Raleigh var vendt tilbage fra sit mislykkede togt på Atlanten, og Essex var kaldt hjem fra Flandern. Der var økonomisk højkonjunktur, renæssancen var begyndt, alt tegnede til en munter vinter.

Men – der var politisk røre om teaterverdenen. Folket forlangte skuespil, og der blev truffet nogle foranstaltninger. Hoffet havde på sin vis sit eget teater, hvor en fast trup af skoledrenge fra St. Paul udgjorde ”The Royal Chapel”. Men også voksne var tilknyttet hoffet.

Der var stort set to grupper – en Lord Stranges trup og en Southampton trup. Problemet var, at Lord Stanges trup havde en skuespiller, som hed Marlow. De tillykkedes Marlow og hans medarbejdere at skabe et helt nyt, folkeligt drama, ganske vist en efterligning af Seneca og italienerne, men dog originalt ved sit britiske præg og sin helt nye dramatiske teknik.

Southampton fulgte denne nye teknik med stor interesse. Det lykkedes desværre ikke Southampton at få Marlow tilknytte til ”Drury House”. Men i sin trup havde Marlow en medarbejder, der havde ledsaget ham fra Oxford. Den unge Will var ikke udannet, men hans far var borger af betydning i Stratford-upon-Avon. Hans far fik selv nogle år senere adelsbrev og våben garanteret af William Dethick ”Garter Principal King af Arms”.

William var blevet mere eller mindre tvunget ind i et ægteskab. Ægteskabet huede ikke Will – han lod sin kone i stikken og søgte til

London, hvor han som så mange andre blev indfanget af teaterverdenen.

Til stor forskel for de fleste skuespillere, som var studenter fra Oxford og Cambridge, var Will autodidakt med gode evner for dramatisk arbejde og en særlig evne til at skrive vers. I kliquen omkring Will var der en bogtrykker, John Field, som udviklede Wills talent.

Will kastede sig over læsning af oversatte klassikere, italiensk og fransk oversættelseslitteratur, og da han arbejdede hurtigt, men alligevel samvittighedsfuldt, blev han en slags guru for sin trup. Han passede vældig godt ind i selskabet på "Drury House".

Will var ikke nogen særlig "good looking man" – hans ansigt ... osv. osv. Men hvad der særlig vandt hans venner, var hans charmerende muntre væsen. Et hængehoved var han bestemt heller ikke. Mod ægteskabstvang var han sikret ved den hustru, han havde efterladt i Stratford, og i skuespilleverden gik han under navnet William Erobreren.

Frederik Rosenkrantz lyttede interesseret til den nye forfatter og mindedes, dengang hans mor læste de gamle kæmpeviser. Knud Gyldenstjerne gav fanden i drama og digteri. Knud var kun sytten år og for ung til at gøre sig gældende, men han forstod at drikke de fleste under bordet. Tonen ved hoffet var ikke tynget af moral. Damerne var dejlige og ikke spor snerpede, men lidt for "åndelige".

"For fanden," sagde han til Frederik, "piger skal man kryste i sin favn og stoppe munden på dem i et smækkys. Disse her vil bare, man skal bombardere dem med 'åndrigheder', og dér slår mit vid ikke til."

Frederik lo og sagde: "Du må følge lands skik!"

”Nå-å-å,” svarede Knud, ”der må da vel for pokker være pigebørn i London, der vil tages på den gammeldags maner!”

”Du kan jo prøve at se ad,” sagde Frederik venligt.

”Det har jeg også alvorligt besluttet mig til,” var Knuds svar.

”Frederik,” sagde Knud en aften til sin ven, ”disse lærde diskussioner keder mig umanerligt ... det minder mig om Sorø. Uha! Om det så er vor muntre ven Will, så sidder han og lytter til med åben mund, som om han vil æde Montaignes visdom råt. I dette Sodoma og Gomorra skulle der være nok af adspredelser for en junker som dig. Du savner fruentimmer, ikke sandt?”

”Det er en farlig sag i denne store by,” sagde Frederik. ”Det er en grumme farlig sejlads, du er ude på.”

”Og uden kyndig lods bør man aldrig vove den sejlads,” tilføjede Frederik.

”Men jeg har sikret mig en lods, der vel kan siges at være helbefaren, én af Wills venner. Vi er blevet enige om, at vi skal på ’Kardinalens Hat’. Der skal nok være gæstfri damer, selvfølgelig af den lavere adel. Men jeg har hørt, at pigerne skal være gode, og man er da for fanden et mandfolk,” sagde Knud.

”Jo-o-o,” sagde Frederik og trak på det. ”Men jeg synes nu alligevel, Knud, at du er lidt for ung endnu ...”

”Det er mig lige ét, hvad du synes, Frederik,” sagde Knud arrigt.

”Naar man lider af sortsyge, da skal han lade komme én eller to subtile kisselinker, siger vor vise doktor. E bene – kisselinkerne kommer ikke til mig, ergo går jeg til kisselinkerne, sat sapienti.”

Det lykkedes at finde ”Kardinalens Hat”. Knud og hans følgesvend fik lidt at drikke, men modet svigtede, de betalte for drinks – men også for den ydelse, de ikke fik. Det var alligevel ikke nemt!

”Hvor gaar vi hen, quo vadimus?” sagde Knud. Lodsens havde allerede lagt kursen mod et yderst respektabelt kvarter, til et yderst respektabelt hus, liggende i en yderst respektabel have.

”Som I vil,” sagde Knud. ”I skal ikke komme til at fortryde jeres tjenstvillighed, om eventyret ikke skuffer de forventninger, I har skabt hos mig.”

Da de kom til stedet, slog lodsens ud med hånden og sagde: ”Dette er så lammefolden, og dér ser I lammet”.

I vinduet stod en ung pige, hvis slanke silhuet tegnede sig i tusmørket. Hun havde en lut i et bånd om nakken, og en spæd musik, ledsaget af en sprød ung kvinderøst, trængte ned til dem. Knud stansede og så nysgerrigt op mod vinduet. ”Er det hende?” spurgte Knud.

Hun hed Nelly Smith, men blev kaldt Lamilla. Lamilla var et lam, men der findes jo også lam, der ikke er helt hvide, de er måske ikke kulsorte, men sådan en lidt anløben kulør på ulden. Sådan et lille lam var Lamilla. Knud kom ind i stuen, pigen var atten til nitten år, slank men fuldbarmet. Hun var dejlig – lige til at bide i, syntes Knud.

Lamilla og Knud hyggede sig, men pludselig bankede det på døren, Lamilla lukkede op, og dér stod fætter Henry – soldat, kaptajn under Sir Walter Raleigh.

”Hvem har du besøg af?” spurgte Henry.

”En fornem lord fra Danmark, en grønskolling ellers, men en guldfugl for den, der forstår at plukke fjerene af ham.”

Henry kom ind i stuen og talte med Knud. ”Det var et løjerligt navn,” lød det. ”På jeres sprog hedder det Canutus.”

”Der var engang en konge fra Danmark, der herskede over England og hed Canutus,” sagde Knud.

Henry slog ud med hånden, henvendte sig til Knud og sagde: ”Hallo, min dreng, du er nok ude på eventyr. Det gør mig ondt, at jeg må forstyrre dig nu, da du har det så hyggeligt. Men jeg har ældre rettigheder end du, og Lamilla elsker mig. Han tog om Lamilla og gav hende et stort smækkys.

De hyggede sig alle tre. ”Jeres far, hvad hed han så?”

”Henrik Gyldenstjerne til Aagaard, og han var Danmarks admiral.”

”Hvad var det, I sagde jeres gård hed?” spurgte Henry.

”Aagaard,” svarede Knud. Det lød som ”Agard”, ”Great Scot” lød det.

”I siger Aggard – det er akkurat det navn, jeg bærer. Henry Aggard, kaptajn i Hendes Majestæts tropper. Og I hedder?”

”Knud Henriksen Gyldenstjerne,” svarede Knud.

”Jeres slægts våben?”

”En syvoddet, gylden stjerne i blå felt,” sagde Knud og viste den anden den brede signetring, han bar på sin højre hånds lillefinger.

En hånd blev lagt på bordet: ”Se her, min ring bærer samme våben som jeres. Jeg hedder Aggard fra Yorkshire, og min farfars farfar kom fra Danmark fra en gård ved en fjord. Gården hed Aggard.”

Knud smilede: ”Så er I altså en Gyldenstjerne ligesom jeg. Skål fætter!”

Det blev meget sent. Knud kom først hjem langt op på næste dag, lidt mat i sokkerne, men inderligt tilfreds med sit eventyr. Knud kunne berolige Frederik, der var begyndt at blive urolig for, at noget skulle være tilstødt ham.

”Frederik,” sagde han, ”jeg har truffet en fætter, der er kaptajn i Raleighs Garde, en herlig karl, og jeg har en dejlig kusine, lidt langt ude måske, men en dejlig unge. Det var en herlig nat, og ih, hvor vi drak ...”

Will havde fattet interesse for Knud Gyldenstjerne. Det voldte hans studier i Halls Krønike, da han arbejdede på dramaet Henrik den Sjette. Der var han truffet på hr. Anders Pedersen Gyldenstjerne, der tjente regenten i Frankrig, hertugen af Bedford i Frankrig under Henrik den Sjettes mindreårighed og var hans ”Second Chamberlain”.

Han havde deltaget i togtet mod Anjou, var blevet befalingsmand i Normandiet og siden under den første Tudor, kong Henrik den Syvende, naturaliseret af parlamentet. Han antog navnet Andrew Ogarde og var vidt bekendt i England og flere riger. Sine godser havde han i Norfolk, og han efterlod en talrig efterslægt.

Knud havde godt rede på sine slægtsforhold, og med sin ven Henry Haggard havde han ofte drøftet disse emner. Will havde en særlig evne til at skaffe sig allehånde viden om de emner, hans virksomhed som teaterskribent bragte ham i forbindelse med, og den unge danske

junker interesserede ham egentlig mere end den vidtberejste Frederik, der ikke adskilte stort fra de unge adelsmænd, han traf i jarlens hus.

Han kunne se, at Knud var ægte dansk, og om Danmark vidste han ellers kun, hvad Pope og hans fæller havde fortalt ham om deres ophold på Kronborg. Knud var en ægte nordjyde, der sagde, hvad han mente, og mente, hvad han sagde. Han elskede, som Will selv, landlivet og søgte gerne samtaler med bønder og herremændenes karle.

Knud havde forklaret Will, hvorledes hans fars farfars far havde været far til denne Andrew Ogarde, og hvorledes slægten i Danmark var delt i flere grene, af hvilken hans Gyldenstjerne til Aagaard satte stolthed i at være gode, danske bondehøvdinge og ikke almodiske hoffolk. Sådan noget kunne Will lide at høre. Han selv forsømte aldrig nogen lejlighed til at give sig i kast med bønder og småkårsfolk.

Will arbejdede troligt på, at ethvert menneske, han traf, blev et værktøj i hans smedje. Han følte selv, at han endnu ikke havde nået målet, men det skulle nok komme, og der kunne ikke tilbyde sig bedre lejlighed end det for alle bekymringer befriende ophold i den lille verden, der nu omgav hans beskytter og velgører, Jarlen af Southampton. Og de to danske junkere hørte for tiden til denne lille verden.

Sommer 2006

Else Pedersen

Thyboevej 7

9000 Aalborg

email: elsemormor@stofanet.dk

